

A hazai tulajdonú középvállalatok szerepe a magyar feldolgozóipar szerkezeti megújulásában

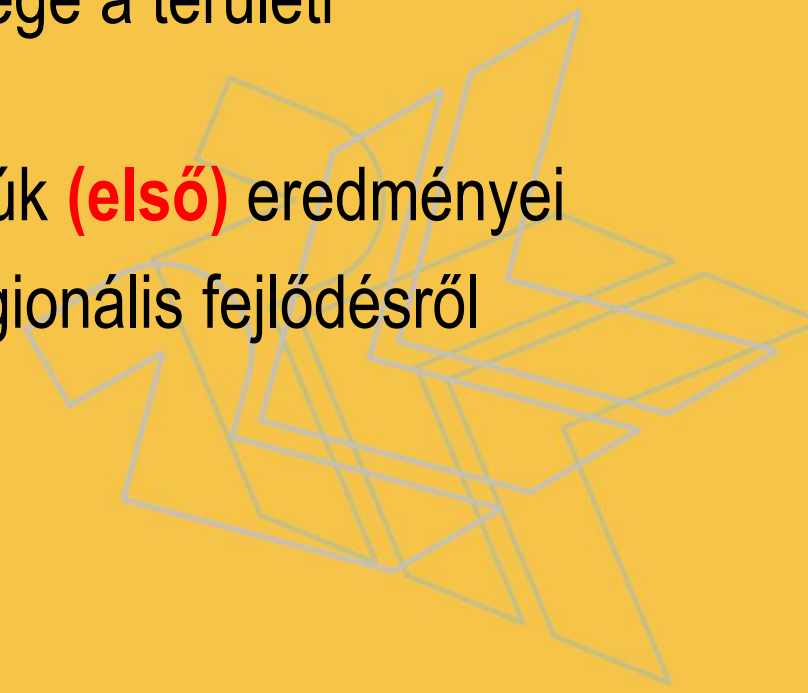
Dualitások a regionális tudományban
A magyar Regionális Tudományi Társaság XV.
Vándorgyűlése
Mosonmagyaróvár, 2017. október 19–20.

Lux Gábor
PhD, tudományos főmunkatárs
MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete
lux@rkk.hu

Fő kérdések

- A függő piacgazdasági modell (Dependent Market Economy, DME) növekedési korlátjai Közép-Európában
- A hazai középvállalatok jelentősége a területi versenyképességben
- Empirikus kutatás: vállalati interjúk **(első)** eredményei
- Következtetések az innovatív regionális fejlődésről

A függő piacgazdasági modell (DME)

- A DME (Dependent Market Economy) modell
 - kapitalizmus-változatok elmélete: két fő piacgazdasági modell – Liberális és Koordinált Piacgazdaságok (LME, CME)
 - V4: nyugati felzárkózás helyett egy önálló kapitalizmus-változat kialakulása
 - Fő vonásai a külső tőkefüggőség és a globális döntési központokból mozgatott hierarchikus irányítási modell
- Kelet-nyugati munkamegosztás
 - közepes hozzáadott értékű és képzettséget igénylő tevékenységek
 - fokozatos feljebb lépés egyes iparágakban; növekvő tényezőintenzitás
 - lassan kialakuló beszállítói hálózatok (elsősorban ezek is külföldiek)
 - valamennyi tudás- és innovációtranszfer
 - **a DME-modell a globális integráció gyors, megbízható útja**
- ...de erős külső tőkefüggőséggel jár
 - a KMT része a GDP termelésében (2007): HU 52%, CZ 48%, SK 32%, PL 25% vs. AT 23%, DE 16% (ez még nem a feldolgozóipar!)
 - a feld. ipari export importhányada (2009): HU 52%, CZ 44%, SK 40%, PL 33%
 - növekvő nemzetköziesedés (HU, 2008: 62% → 2011: 73%)
 - KMT/GDP-arány 1997 → 33%, 2007 → 52%, ipari VA 2008 → 62%, 2011 → 73%

A függő piacgazdasági modell (DME) II

A modell problémái.

- A függőség hátulütői
 - eltérő vállalati viselkedés a hazai és befektetési piacokon
 - a profitrepatriáció és tőke mozgások kockázatai
 - a termelés és foglalkoztatás földrajzi egyenlőtlenségei
 - kizorítási és eltömődési hatások
 - **elhanyagolt területek az iparpolitikában: hazai ipar, KKV-szektor**
- Növekvő társadalmi problémák
 - alacsony bérek gerjesztette migráció (hazai, EU) → humántőke-veszteségek
 - területi különbségek
 - gyenge tőkeakkumulációs képesség (humán-, pénz- és társadalmi) → a történelmi tőkehiány újratermelése
- A függőség kölcsönös, de aszimmetrikus
- Hová vezet?
 - **közepes jövedelmi csapda**: nehéz felzárkózni a fejlett országok közé...
 - ...miközben növekvő fenyegetés az **eltűnő közép problémája**
- Fenntartható-e egyáltalán a DME-modell?

Merre tovább a DME-modellből?

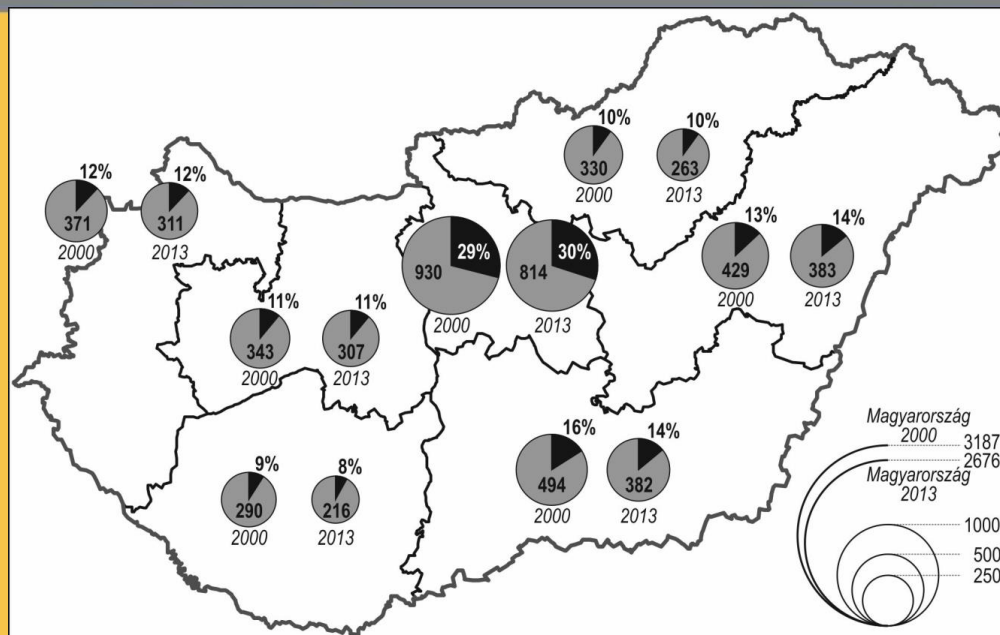
- Mi hiányzik?
 - erős, hazai tulajdonú nagyvállalatok (nemzeti bajnokok)
 - **versenyképes középvállalatok széles rétege**
 - a teret átszövő ipari hálózatok (klaszterek, iparági körzetek)
 - erős hazai márkák
 - tudásintenzív, kiemelkedően innovatív ipari tevékenységek
- Merre tovább?
 - történelmi és kulturális hagyományok, minták: koordinált piacgazdasági modell (CME; délnémet – északolasz út)
 - magyar politikai érdeklődés a fejlesztő államok modellje iránt
- **Jelen kutatás: egy „szelet”, a hazai középvállalati szegmens vizsgálata**

- Evidencia a KKV-k növekvő szerepe a foglalkoztatásban és versenyképességben, de...
 - kevés figyelem a kis- és nagyvállalatok közötti szereplőkre
 - a „hiányzó közép” → aránylag kis létszámú réteg
 - Valójában: önálló működési és fejlődési jegyek, nem csak méretkategória
- Alapmodell: a német **Mittelstand**:
 - a német ipar „második” oszlopa
 - nemzetközi rés piacokra koncentráló, specializált javakat előállító vállalatok
 - hosszú távú stratégiai orientáció, belső tőkefinanszírozás
 - képzett munkaerő, tartós alkalmazás, folyamatos képzés
 - **Térszerveződés**: 70% kisvárosban vagy vidéken, erős lokális hálózatépítés (klaszterek, kamarák, szakképzés és felsőoktatás)
- A válság után világszerte adaptációs kísérletek sora (IT, GB, FR, AU...)

Empirikus kutatás: a magyar közép vállalatok

- 2014: 588e társas vállalkozásból 554e mikro, a maradék 34.600-ból 29.250 kisvállalkozás → összesen 4.501 közép vállalkozás és 867 nagyvállalkozás
- a KV-k csoportja zsugorodik, 2000 → 3200 db (250e fő), 2013 → 2600 db (212e fő)
- kiegyenlített, népességárányos eloszlás ↔ KKV-alapú ipar koncentrációja
- sok KV található nagyvárosok vonzáskörzetén kívül, kis- és középvárosokban, vidéki térségekben → centrum-periféria viszony oldása?
- a német Mittelstand-vállalatokra hasonlító fejlődési vonások?

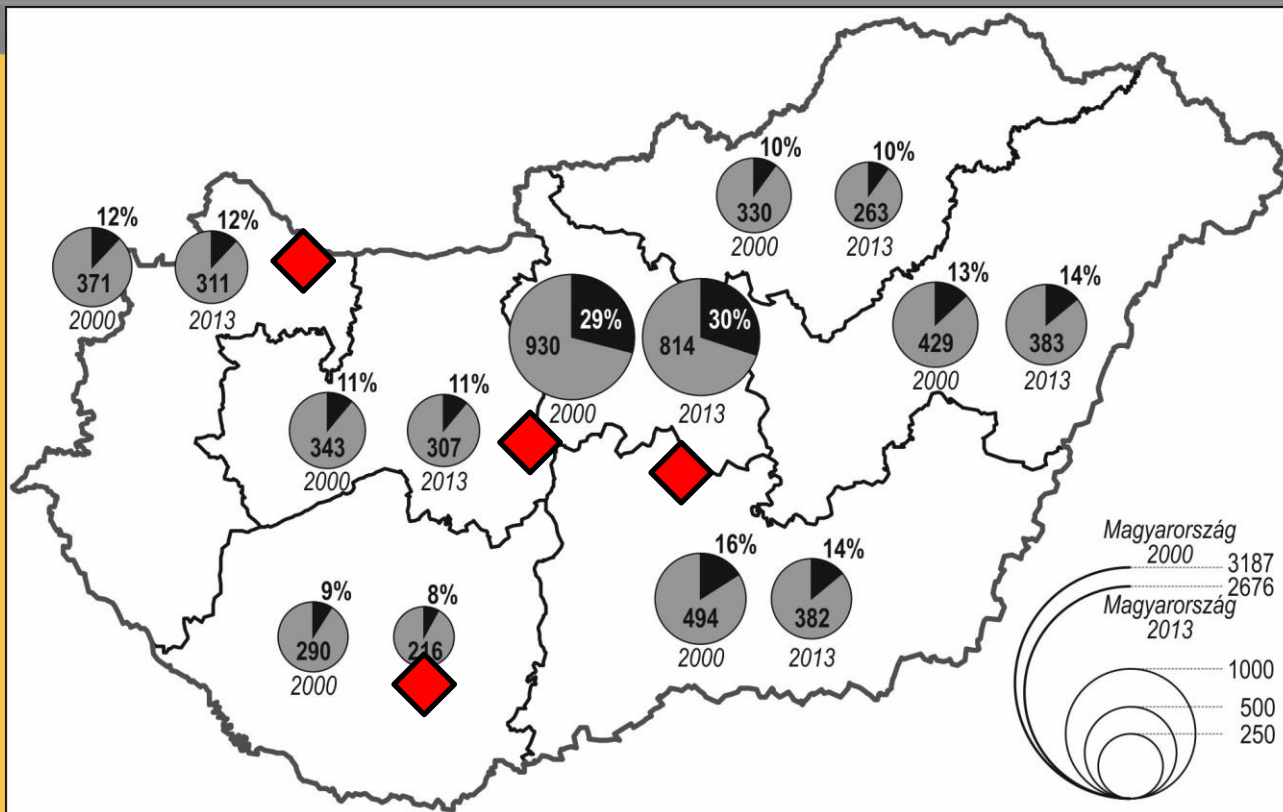

Statisztikai elemzés (Páger Balázssal és Kovács Szilárddal)

Folyó kutatás: vállalati interjúk

- Négy eltérő adottságú ipari térségben (Pécs, Győr, Dunaújváros, Kecskemét vonzáskörzete)
- Interjúalanyok: vállalatvezetők, tulajdonosok + kiegészítő interjúk (kamara)
- Strukturált interjúk, 27 kérdés az üzleti környezetről, a vállalatot érő kihívásokról és a fejlesztési stratégiákról, jövőorientációról
- Elég nehéz elérni a vállalatokat (idő, bizalom- és érdeklődéshiány)

Előzetes eredmények

- A vállalkozások „környezetük termékei”, többnyire helyi és regionális iparági hagyományok hordozói és továbbfejlesztői (**pozitív útfüggő fejlődés**)
- Elégedettek a helyi **üzleti infrastruktúrával**
- Alacsony **telephelyváltási érdeklődés** (felvevőpiac, munkaerőköltségek)
- A **kamarák szerepe** megosztja őket, eltérő értékeléseket adnak róluk
- **Térségi eltérések** (Pécs vs. Kecskemét):
 - nagyon eltérő keretfeltételek
 - embrionális Mittelstand-modell vs. hazai vállalkozói hagyományok
 - a külföldi tőke helyettesítése vagy kiegészítése?
- Egy részük érdekelt a **tudáshálózatok** működtetésében, innovációs előnyöket realizál környezetéből és kapcsolatrendszeréből
- A vállalatvezetők kezdeményező szerepet játszanak **klaszterek**, helyi **fejlesztési koalíciók** kialakításában és működtetésében
- Nő a vállalatok közötti **együttműködési hajlandóság** (Pécs, Győr)
- **Fő versenyelőnyök**: rugalmasság, speciális szaktudás, minőség és precizitás

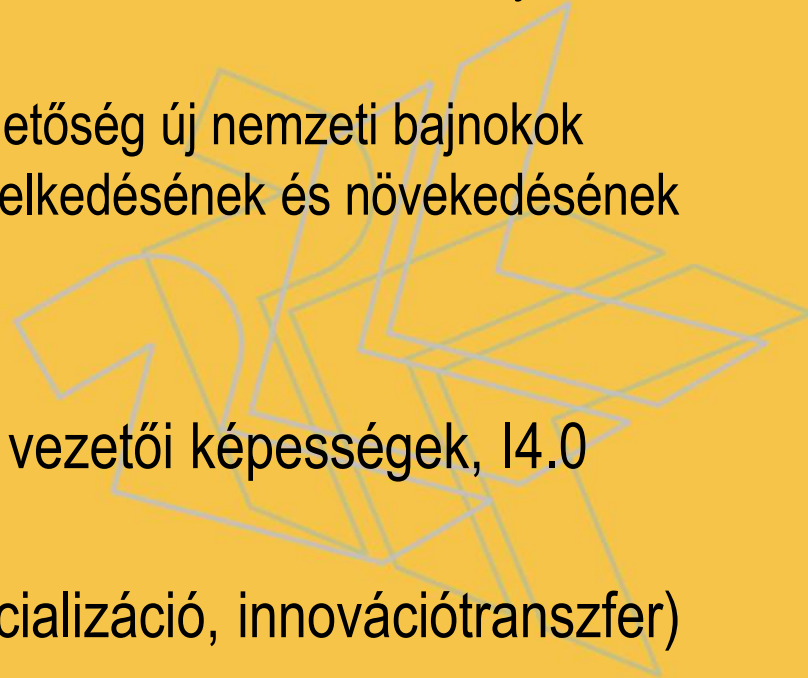
Előzetes eredmények II.

- Erős exportorientáció (DE, AT, IT), növekvő **rejtett protekcionizmus**
- Fő növekedési korlát: **képzett munkaerő** → béremelés, képzés, helyettesítés
- Megfelelő **finanszírozási helyzet**, saját és EU források a bankhitelek helyett
- **Elmozdulás** a beszállítói viszonyoktól a saját termékek felé (külső nyomás is), saját fejlesztői csoportok fenntartása, külső innovációs források integrációja is
- Egy részükben érvényesül a **hosszú távú stratégiai szemlélet**, mások tradicionálisabb KKV-s „lehetőségkövető” magatartást tanúsítanak
- Nem mindig tudják realizálni növekedési lehetőségeiket (munkaerő!)
- Élénk érdeklődés az **ipar 4.0 megoldások** (automatizáció, robotok, digitalizáció) iránt
- **Generációváltás** kihívása: családi vagy menedzsment-megoldások, aktív hozzáállás vs. sodródás
- Elégedetlenség az állam **KMT-t favorizáló hozzáállásával**

Következtetések

- A középvállalatok **növekvő jelentősége** a regionális versenyképességben → tőkeakkumuláció, stratégiaalkotási képesség, helyi és regn. térformáló szerep
- Nem reális a KMT lecserélése, de **a külső tőkefüggőség oldható** → diverzifikáció, regionális rugalmasság, térségi újrspecializáció
- **Kihívások:** a KV-k rétegének zsugorodása, munkaerőkínálat, bizonytalan regionális specializáció, ipar 4.0 dilemmák
- Az **iparpolitika** lehetőségei: nincs reális lehetőség új nemzeti bajnokok teremtésére, de van a középvállalatok kiemelkedésének és növekedésének támogatására
 - keretfeltételek
 - vállalkozásfejlesztés (finanszírozás, vezetői képességek, I4.0 felkészültség)
 - célzott támogatások (intelligens specializáció, innovációtranszfer)

Köszönöm a figyelmet!

Továbbiak:

- Lux Gábor (2017): *Újraiparosodás Közép-Európában*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs.
- Lux Gábor (2017): A külföldi működő tőke által vezérelt iparfejlődési modell és határai Közép-Európában. *Tér és Társadalom* 1., 30 – 52.
- Kovács Szilárd – Lux Gábor – Páger, Balázs (2017): A középvállalatok szerepe a feldolgozóiparban: egy magyarországi kutatás első eredményei. *Területi Statisztika* 1, 52 – 75.